

Utrikesutskottets yttrande 2024/25:UU6y

Vitbok om europeisk försvarsberedskap 2030

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet beslutade den 10 april att ge utrikesutskottet möjligheten att yttra sig om vitboken om europeisk försvarsberedskap 2030 JOIN(2025)120, senast den 6 maj.

I yttrandet lämnar utrikesutskottet övergripande synpunkter på vitboken i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Vitboken om europeisk försvarsberedskap 2030

Den 19 mars 2025 lade kommissionen och EU:s höga representant för utrikesfrågor och säkerhetspolitik fram en vitbok om europeisk försvarsberedskap 2030. Enligt plattformen Interparliamentary EU information exchange (Ipex) har Rumänien, utöver Sverige, påbörjat granskningen av dokumentet. Vitboken innehåller konkreta alternativ på kort sikt för samarbete mellan EU:s medlemsstater för att skyndsamt fylla på lagren av ammunition, vapen och militär utrustning. Detta framhålls i vitboken som avgörande för att upprätthålla och öka det militära stödet till Ukraina. Vidare understryks att stödet till Ukraina är det europeiska försvarets omedelbara och mest angelägna uppgift. Ukraina beskrivs som det europeiska försvarets front, och landet står emot ett anfallskrig som förs av det största enskilda hotet mot EU:s gemensamma säkerhet.

På medellång och längre sikt utpekas flera kritiska områden i vitboken där medlemsstaterna har identifierat brister i EU:s och Natos kapacitetsprioritering. Det föreslås att medlemsstaterna skyndsamt samordnar sina insatser för att åtgärda bristerna, bl.a. genom ett antal försvarsprojekt av gemensamt europeiskt intresse som fastställs av medlemsstaterna och kan gynnas med EU-incitament. EU:s stöd till samarbetsbaserad kapacitetsutveckling gör det därmed lättare för de av EU:s medlemsstater som ingår i Nato att nå sina kapacitetsmål snabbare och billigare med ökad interoperabilitet redan från början.

I vitboken presenteras konkreta lösningar för att åtgärda kapacitetsbristerna samt bygga upp en stark försvarsindustriell bas. Där föreslås hur EU:s medlemsländer kan investera i försvar, upphandla försvarssystem och bygga upp den europeiska försvarsindustrins beredskap på lång sikt. Detta beskrivs i vitboken som avgörande för Europas säkerhet. I boken presenteras lösningar för att

- åtgärda kapacitetsbrister, med fokus på kritisk kapacitet som fastställts av medlemsländerna
- stödja den europeiska försvarsindustrin genom aggregerad efterfrågan och ökad gemensam upphandling
- stödja Ukraina genom ökat militärt bistånd och djupare integration av den europeiska och ukrainska försvarsindustrin
- stärka den EU-omfattande försvarsmarknaden, bl.a. genom förenklade regler
- påskynda omvandlingen av försvaret genom omvälvande innovationer som grundas på AI och kvantteknik

- öka den europeiska beredskapen för värsta tänkbara scenarier genom att förbättra den militära rörligheten, bygga upp lager och stärka de yttre gränserna, särskilt landgränsen mot Ryssland och Belarus
- stärka partnerskapet med likasinnade länder runt om i världen.

Planen ReArm Europe/Readiness 2030

Vitboken utgör också en ram för planen ReArm Europe/Readiness 2030 som syftar till att ge EU:s medlemsländer finansieringsmekanismer för att kunna driva på för en kraftig ökning av försvarskapaciteten. ReArm syftar till att stärka den alleuropeiska försvarskapaciteten med nya finansieringsmekanismer. Planen möjliggör utgifter på över 800 miljarder euro och byggs upp av tre pelare:

- Offentliga medel ska frigöras på nationell nivå för användning på försvarsområdet.
- En ny rättsakt om säkerhetsåtgärder för Europa (Safe) ska införas.
- Europeiska investeringssparbanksgruppen väntas orsaka en hävstångseffekt, och privat kapital ska mobiliseras genom att spar- och investeringsunionen påskyndas.

Utskottets ställningstagande

Utrikesutskottet välkomnar att EU-kommissionen, genom EU:s utrikesrepresentant och EU-kommissionens vice ordförande tillsammans med EU-kommissionären för försvar och rymd, presenterade vitboken om europeisk försvarsberedskap 2030 JOIN (2025)120 den 19 mars 2025. Vitboken innehåller förslag till en strategi och kartläggning av de investeringar som krävs för att stärka Europas säkerhet, med tanke på de säkerhetsutmaningar som EU står inför. Syftet är att Europeiska rådet ska kunna återkomma med konkreta åtaganden senare i år. Med anledning av den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden anser utrikesutskottet att det är angeläget att Sverige och europeiska stater höjer ambitionen för att stärka försvarsförmågan och åtgärda kapacitetsbrister med fokus på kritisk kapacitet som fastställts av medlemsländerna, samt stödja den europeiska försvarsindustrin genom samordnad efterfrågan och ökad gemensam upphandling respektive stärka EU:s försvarsmarknad genom bl.a. förenklade regelverk.

Utrikesutskottet konstaterar (som i bet. 2024/25:UU5) att det europeiska samarbetet står inför en geopolitiskt, säkerhetspolitiskt och handelspolitiskt volatil tid. Det gäller inte minst i fråga om den transatlantiska länken, kriget i Ukraina samt frågor om demokrati, rättsstater och grundläggande värderingar för unionen. Det är av största vikt att EU fortsätter att hålla ihop i detta osäkra politiska läge. Utskottet understryker att EU står inför vägval som är avgörande för unionens ställning för mycket lång tid framöver.

Utskottet vill särskilt framhålla som positivt att vitboken uttalar ett tydligt stöd för Ukraina genom ökat militärt bistånd och en djupare integration av den europeiska och ukrainska försvarsindustrin. Rysslands aggression mot Ukraina är en ödesfråga för Sveriges och Europas säkerhet och stödet till Ukraina är Sveriges viktigaste utrikespolitiska fråga. Unionen spelar också en allt viktigare roll för att stärka försvarsindustrin, den militära rörligheten och den civila beredskapen i Europa. Utskottet delar kommissionens bild att Europa behöver ta ett större ansvar för sin säkerhet och beredskap. Den huvudsakliga vägen till att säkra Europas trygghet är att medlemsstaterna investerar tillräckligt i sitt nationella försvar genom sina nationella försvarsbudgetar. Utskottet noterar att kommissionen presenterat ett förslag om ökad flexibilitet inom ramen för sammanhållningspolitiken och konstaterar att om förslaget innebär stora förändringar i nyttjandegrad för fonderna eller förskjutningar av betalningar, kan det bl.a. påverka Sveriges EU-avgift. På grund av förordningsförslagets brådskande karaktär har kommissionen inte gjort någon konsekvensanalys av förslaget. Utskottet välkomnar att regeringen för närvarande analyserar förslagets möjliga konsekvenser och ändamålsenlighet. (2024/25:FPM18).

Enligt utskottet är den svenska försvarsindustrin stark, konkurrenskraftig och en nyckelaktör för att stärka den europeiska försvarsindustriella- och teknologiska basen. Utskottet noterar att regeringen avser att verka för att deltagandereglererna i förordningsförslaget inte innebär att svenska företag missgynnas eller att det införs villkor i form av regler för upphandling som gör det svårare för medlemsstaterna att tillgodose sina faktiska förmågebehov.

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022 har Sverige bidragit med motsvarande ca 92,8 miljarder kronor till olika insatser för att stötta Ukraina. Det 19:e stödpaketet presenterades den 31 mars 2025 och har ett värde på närmre 16 miljarder kronor. Tillsammans med EU har Sverige också fattat beslut om ett omfattande makroekonomiskt stöd och ett flertal sanktionspaket mot Ryssland.

Riksdagen och utrikesutskottet har fortsatt att visa sitt stöd och solidaritet med Ukraina. Utrikesutskottet har i olika konstellationer haft upprepade kontakter med företrädare för Ukrainas regering, ledamöter i Ukrainas parlament samt civilsamhällesorganisationer. Den 27 mars 2025 höll utrikesutskottet ett seminarium inom ramen för riksdagens forskningsdag på temat Ukraina med fokus på återhämtning och återuppbyggnad med inbjudna forskare.

Utrikesutskottet välkomnar vitbokens förslag om förstärkta partnerskap med likasinnade länder och konstaterar att Sverige och EU tillsammans med andra länder i Europa, särskilt med länder som Ukraina, Norge, Island och Storbritannien, är i ett avgörande utrikes- och säkerhetspolitiskt skede. I den mån nya samarbeten på det utrikes- och säkerhetspolitiska respektive försvarspolitiska området växer fram inom unionen och med partnerländer är det en fråga som utskottet avser att fortsatt följa som en del av sitt beredningsområde. Utskottet noterar som viktigt att man i det fortsatta arbetet

med vitboken och dess implementering i konkreta åtaganden och åtgärder utgår från att hela Europas försvar påverkas av utvecklingen, dvs. även Storbritannien, Norge och Island (inklusive Arktis). Det är därför viktigt att hinder inte skapas för samarbete med dessa länder.

Utskottet konstaterar vidare att den europeiska beredskapen för krisscenarier behöver stärkas genom bl.a. förbättrad militär rörlighet, större lager och stärkta yttre gränser, särskilt i fråga om landgränsen mot Ryssland och Belarus. Utskottet välkomnar därmed projektet för en östgränssköld, som är en insats av ett antal medlemsstater för att möta de växande utmaningarna i den regionen. Skölden ska omfatta en heltäckande blandning av fysiska hinder, infrastrukturutveckling och moderna övervakningssystem för att stärka EU:s yttre landgräns mot Ryssland och Belarus mot militära hot och hybridhot.

Det säkerhetspolitiska läget har medfört en ökad risk för hybridhot och hybridaktiviteter. Det här är en hotbild som utskottet tar på stort allvar och som proaktivt måste mötas, såväl nationellt som i samarbete med andra allierade och partner. Arbetet mot hybridhot, såväl inom Sverige som i EU och Nato, behöver stärkas.

Utrikesministern informerade utrikesutskottet inför utrikesministermötet i Nato den 3–4 april om aktuella frågor på Natos dagordning. Utrikesutskottet avser att ta del av information inför Natos toppmöte i Haag i sommar och inför andra relevanta möten.

Sammanfattningsvis välkomnar utrikesutskottet vitbokens förslag om att stödja Ukraina och möta den långsiktiga utmaningen att förbättra Europas säkerhet och försvar. Europa kan inte längre tillåta sig att stå vid sidan i frågor som rör dess egen säkerhet. Utskottet anser att Europa måste ta vårt försvar i egna händer, stärka våra åtaganden om kollektiv säkerhet och stå enade mot de krafter som försöker att utmana vår suveränitet. Utrikesutskottet delar även perspektiven om att det nu inte bara handlar om militär styrka utan att också frågor som beredskap för kriser, det strategiska oberoendet och Europas framtid som global aktör berörs av utvecklingen och hur vitboken tas vidare.

Stockholm den 6 maj 2025

På utrikesutskottets vägnar

Aron Emilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Aron Emilsson (SD), Morgan Johansson (S), Alexandra Völker (S), Olle Thorell (S), Linnéa Wickman (S), Joar Forssell (L), Ann-Sofie Alm (M), Håkan Svenneling (V), Magnus Berntsson (KD), John E Weinerhall (M), Jacob Risberg (MP), Stefan Olsson (M), Johan Büser (S), Katarina Tolgfors (M), Rasmus Giertz (SD), Anna Lasses (C) och Fredrik Saweståhl (M).